

Contra el gènere

El Born ha incorporat a les jornades literàries que es fan al país amb el primer Barcelona Novel·la Històrica una àmplia mostra d'activitats i debats sobre l'actualitat d'aquest subgènere. David Madueño ens fa un tast de títols imprescindibles

Èxit

Aquest divendres es clou el Barcelona Novel·la Històrica, primera setmana dedicada a la literatura històrica, que s'ha celebrat a les instal·lacions del Born Centre Cultural. El tema estel·lar ha estat l'atac a Barcelona el 1714 de les tropes borbòniques

Atots ens agraden les novel·les històriques. Tot el que llegim és susceptible de ser-ho o de convertir-s'hi després de passar pel garbell inexorable del temps. Quan Ferran Torrent evoca en forma de ficció la seva experiència individual a *Gràcies per la propina* potser no té tan present el fet històric col·lectiu de l'esperit de la València de postguerra. Probablement el mateix esperit d'època testimoniada que anirà guanyant pes a mesura que ens distanciem –i amb la crisi pel mig ho estem fent a grans gambades– de l'època de corrupció i malversacions que la València finisecular va exemplificar tan bé, i que el mateix Torrent retrata a *Societat limitada* (2000). És molt probable que la crònica de l'escriptor valencià acabi convertint-se en un testimoni històric.

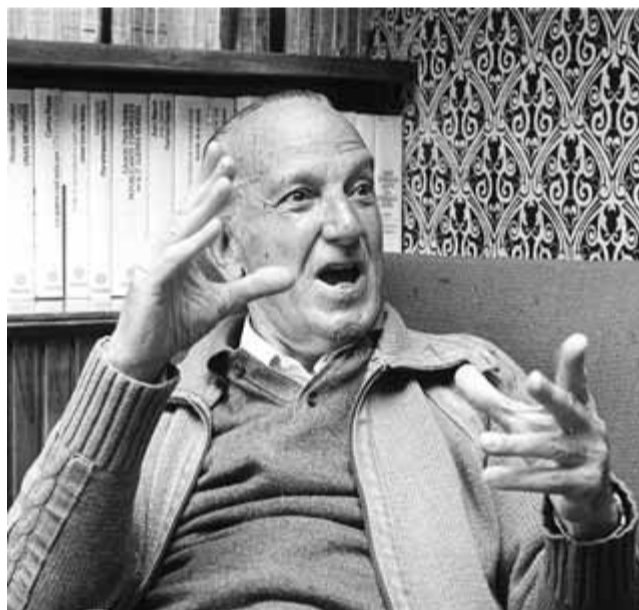
De tota manera, molts arrufem el nas quan ens parlen del concepte *novel·la històrica* com a gènere –vull dir com a motlle d'un cert ofici narratiu que pretén una cosmovisió extremament documentada per embolcallar una trama fulletonesca–, sense adonar-nos que grans obres que ressalten pels seus assoliments estilístics esdevenen tant o més històriques que algunes de les que duen l'etiqueta des de la seva gènesi. En un època líquida i relativa en què periodisme, narrativa i dietari es fusionen, la novel·la històrica només té sentit en aquesta direcció. En l'altra, es converteix en encartonaments que fan passar el temps, encara que la seva voluntat sigui congelar-lo. La nostra època és ben diferent de la del romanticisme de Sir Walter Scott, quan la tradició manava que per definir tot un poble i una idiosincràsia política, social i econòmica s'havia d'aplicar un aire medievalista rotund.

Anacronismes

Joan Perucho ho feia amb gran habilitat, però el gaudíem més pels anacronismes i el còctel *fantastique* amb què ens obsequiava, que no pas pel rigor històric –ara em vénen al cap els autòmats medievals de *Les aventures del cavaller Kosmas*–. Avui dia tot s'ha volatilitzat, fins i tot la història, que s'ha accelerat i fragmentat, que constantment es reinterpreta i recontextualitza. Per a nosaltres, afrontar tant un temps molt llunyà i desconegut com els horrors del més proper però

Un congrés necessari

Avui es clou la Barcelona Novel·la Històrica, primera setmana dedicada a la literatura històrica que, entre l'11 i el 16 de novembre, s'ha obert a tota mena d'iniciatives al dinàmic centre cultural del Born. Sobre el mateix escenari d'una de les zones on la defensa va ser més dura i els bombardejos borbònics més intensius, un dels temes estel·lars ha estat la recreació dels episodis de la caiguda de Barcelona, de la qual se

celebrarà el tercer centenari l'any que ve. No és casualitat que al rovell de l'ou d'aquestes jornades hi hagi escriptors, periodistes i historiadors com ara Albert Sánchez Piñol (*Victus*), Alfred Bosch (*1714*) o Jaume Clotet i David de Montserrat (*Lliures o morts*), que han utilitzat la novel·la per les qualitats dúctils que té el gènere. Són alguns dels autors de novel·la històrica catalana actual, però no podem oblidar les obres de Coia Valls, M. Carme Roca, els tres èxits de Martí Gironell, els dos de Jordi Molist i el divertit *Bon cop de falç*, d'Andreu González Castro i Ramon Gasch dins una llista interminable.
DAVID CASTILLO

incomprensible segle XX és una tasca que necessita la fragmentació per no perdre'ns o veure'ns aclaparats.

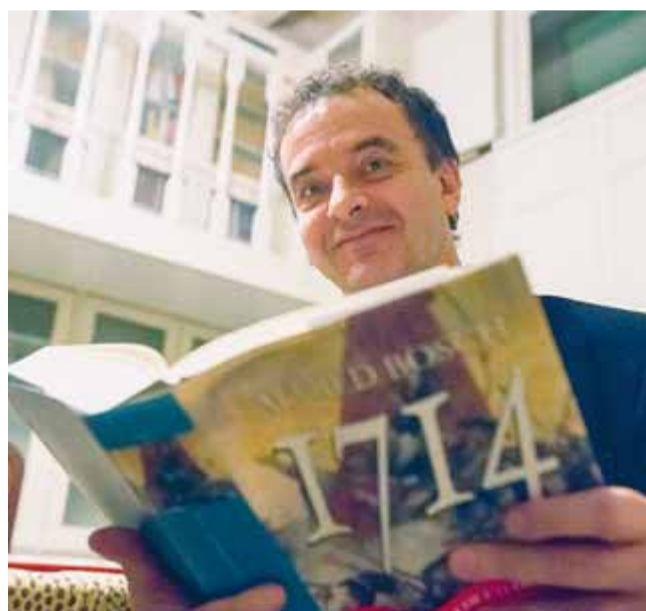
Històries en comptes d'història

En aquest sentit, les estratègies han estat variades. Per sort, els lectors catalans hem pogut viure-ho a través de bones traduccions i de la nostra producció pròpia. La revolució narrativa que ha suposat el segle XX ha donat obres tan excepcionals com les *Memòries d'Adrià* (ara mateix, a Labutxaca) de Marguerite Yourcenar, que gràcies a la novel·la psicològica arriba fins al moll de l'os d'un personatge que defineix tota una època. Però no pas una de real, sinó fictícia, el miratge d'un temps que en la baula de la convulsa història romana esdevé una mena d'oasi. A Yourcenar no li preocupa documentar fil per randa l'època i els costums, però sí un tret tan definitori com impregnar la narració d'un estil pròxim a la retòrica romana que se li pressuposa a un emperador culte i humanista com Adrià.

Tanmateix, no sempre es tracta d'endinsar-se en personatges re-creats (sí, amb guió, pel que té de creació pura l'exercici de Yourcenar). Molts escriptors han viscut en la pròpia carn l'experiència dels fets històrics. En aquest sentit, la Segona Guerra Mundial ha deixat un esfereïdor reguerol de testimonis. Ara no citarem pas Primo Levi i la seva profecia sobre l'escriptura lírica, però sí que prefereixo pensar que s'equivocava quan molts autors, davant la dificultat d'escriure a causa de la duresa del record, en comptes de callar, han esmolat un estil tallant, adust, però esqueixadament penetrant, com el de Georges Hymenard a *La pell i els ossos* (La Campana). L'autor francès hi evoca les vivències al camp de concentració i una mort pitjor que la física, la de l'ànima dels supervivents. El mateix podem dir d'una de les millors novel·les testimoni catalanes, *Els vençuts*, de Xavier Benguerel. Fa uns anys, Edicions de 1984 ens en va oferir una reedició, on l'exili a causa de la Guerra Civil i la vivència al camp d'Argelers crea una novel·la que a mesura que s'endinsa en l'horror va prenent un caire surrealista. L'escena amb què s'inicia, la caiguda d'una bomba en un carrer de Barcelona, és excepcional, i submergeix el lector sense aturador en l'espiral de mort i derrota.

Els escriptors Albert Sánchez Piñol, Jaume Clotet i David Montserrat (junts a la foto), Alfred Bosch i Coia Valls intervenen en el Barcelona Novel·la Històrica, que s'organitza entre l'11 i el 16 de novembre al Born. Tots els actes han estat d'entrada gratuïta ALBERT SALAMÉ / ANDREU PUIG / A. SALAMÉ / JUANMA RAMOS

I si es vol, la voluntat de cosmovisió, de “novel·la total”, també ha aspirat a oferir obres que no tenen res a envejar als clàssics més monumentals i voluminosos. És el cas de *Vida i destí* (Galàxia Guttenberg/Cercle de Lectors), de Vassili Grossman, un fresc descomunal de la Segona Guerra Mundial viscuda des del costat rus, gairebé en primera persona, en un rigorós document, gràcies a la seva feina com a cronista. Quatre fronts narratius diferents que s'alternen, amb tota mena de personatges, asseguraven al periodista ucraïnès la possibilitat d'abraçar les paradoxes d'un país que es movia enmig de lluites entre estalinisme, nazisme, persecució política i persecució racial. George Steiner assegurava que és la *Guerra i pau* del segle XX, però amb l'afegit que l'estil periodístic, aquest gènere que en època d'entreguerres va arribar a cotes extraordinàries, li ofereix un matís més immediat i contemporani. I ja que evoquem el clàssic de Tolstoi, encara que sigui de passada cal evidenciar que es tracta del cim narratiu del gènere produït des de la visió vuitcentista que els títols que ressenyem miraven de superar. Potser per això podríem dir que és el més antic de tots aquests moderns i postmoderns.

Metahistòria

Precisament, els exercicis literaris més interessants dels darrers anys mixtuen sense complexos el periodisme (la crònica) amb la investigació i el dietari. El resultat pot esdevenir una obra tan personal i apassionant com la molt recomanable *HHhH*, de Laurent Binet, que neix de l'obsessió creixent per retratar un dels caps més intel·ligents, cruels i perillosos del nazisme, Reinhard Heydrich. I tot plegat esdevé una metanovel·la, una història de la història, que es va desplegant paral·lelament a la narració documentada del fallit intent d'assassinat quan Heydrich era a Praga.

Així, a mesura que avancem en la dissolució de la novel·la històrica ens trobem amb obres més complexes, que ja no depenen del corpus històric per alçar-se sinó que hi accedeixen a mossegades. És el cas de Claudio Magris a *El Danubi* (Edicions de 1984), quan vol remuntar les fonts del gran riu de la Mitteleuropa, o el de W. G. Sebald a *Els emigrants* (Edicions 62), quan segueix la petja històrica de quatre personatges diferents per evocar l'emigració, el desarrelament i la pèrdua com a sentiments definitoris del segle passat.

Eclecticisme

També hi ha hagut autors que, molt més perspicaços, s'han submergit en els convencionalismes del gènere per jugar-hi i oferir-nos obres que podrien passar per canòniques, però que quan es graten tenen molta més carnassa. És el cas d'*El nom de la rosa* d'Umberto Eco, un text que es pot llegir de dues maneres: la convencional, com a història detectivesca d'ambientació gòtica per als amants del cartró pedra, i la filosoficocultural, amb una capbussada no pas documentada, sinó testimoniada per la vasta cultura i comprensió d'aquell temps que Eco hi demostra. Potser cap dels exemples esmentats agradarà als puristes del gènere; potser pel que tenen de traïdoria a les bases que el sostenen, potser perquè esquincen les costures del ninot i en treuen el farciment per jugar-hi, per experimentar. Però potser així aconseguïem fer-nos adonar que la història, vista des de la nostra contemporaneïtat, és un mosaic de petites històries, de veus. I com a veus, val la pena explorar els tons i els colors de cadascuna d'elles.

Al capdavant, potser sí que no tot és o pot ser història. Per sort, també hi ha literatura, és a dir, vida. *